

ALBERT SÁNDOR

RENDAHAGYÓ BESZÉLGETÉS KALÁCSKA JÓZSEFFEL

Kalácska József 1949. október 6-án született Dunaradványon. Komáromban érettségizett. Nyitrán matematika–fizika szakos általános iskolai, Debrecenben a Kossuth Lajos Tudományegyetemen matematika szakos középiskolai tanári oklevelet szerzett. Nyitrán doktorált. Pályafutása során Katedra-, SZMPSZ Életpálya-, valamint Felvidéki Magyar Pedagógus Díjat kapott. A tanár úr 2017-ben, 46 év pedagógiai tevékenység után vonult nyugdíjba és szülőfalujában, Dunaradványon él.

■ Mivel tölti idejét? Nem unatkozik?

■ Ízlelgetem, hogy milyen az élet csengőszó, diákzsivaj, értekezletek nélkül. Falun élve kora tavasztól késő őszig mindig van munka a kertben. Rendezgetem az évek alatt összegyűlt dolgaimat.

■ Sikeresnek mondható pályafutása során volt alapiskolai tanító, középiskolai tanár és egyetemi oktató.

■ Melyik korszakára emlékszik vissza legszívesebben és miért?

■ Az általános iskolában eltöltött tíz év megtanított arra, hogyan lehet különböző érdeklődésű (néha érdektelenségű) és képességű diákokat egy osztályon belül lekötni, tanítani, nevelni. A harmincöt gimnáziumi év pedagógiai, tanári kiteljesedésem éveit voltak. A jövő – és már a jelen – felvidéki magyar értelmiségének egy részét oktatni és nevelni, elindítani, felkészíteni egyetemi tanulmányaira számomra az igazi célt adta. Egyetemi oktatóként az előírt tananyag mellett egy hivatalosan nem létező „tantárgyat”, pedagógus-mesterséget is próbáltam továbbadni. Beszéltem a hallgatóknak arról, hogy hivatáson kívül ez is egy szakma, ami tanulható. S mint minden szakmának, ennek is vannak művészei, igyekezzenek azzá válni.

■ Miben különbözik a matematika oktatása az említett iskolatípusokban?

■ A kiselsős diák legnagyobb élménye, az olvasás, írás megtanulása mellett, a számolás rejtelmeinek megismerése. A tanulás iránti érdeklődés az alsó tagozaton kitart, a felső tagozatra érve egyre több kudarc ér sok diákot, az érdeklődésük alább hagy. Közismert, hogy a matematika egymásra épülő, logikailag és ismeretileg összekapcsolódó részek egysége. Ha a diák történelemből nem tanulta meg a pun háborúk korát, attól még az újkor történelmét szeretheti és tudhatja. Matematikából, ha elemi számolási problémái vannak, összedől a további részek építménye.

Az általános iskola kell, hogy kialakítson egy számolási-matematikai jártasságot, amire a középiskolában építhető a matematika tudományának alapja. Itt biztos alapokat kell kialakítani, hogy ne legyenek nehézségeik egyetemi tanulmányaik megkezdésekor. El kell oszlatni azt a téves nézetet, hogy a matematikát elég érteni. Ez így nem igaz, meg is kell tanulni, az ismeretek birtokosává kell

alkalmazta-e. Sikeresebb az oktatás, ha összekötjük az ismeretátadást, ismeretszerzést a felfedeztetéssel. Nyilván ez sem alkalmazható mindenkor, mert a matematika fejlődését nincs idő – és nem is lehet – „újrajátszani”.

A mindennapi órákon kívül az érdeklődés felkeltését segítik a tömeges matematikaversenyek, a Zrínyi Ilona Matematikaverseny, a Kenguru-, a Katedra-, a Pitagorasz-verseny stb. Ezek az alsó tagozattól kezdve lehetőséget adnak a tehetség megmutatkozására, kiválasztására.

■ **Statisztikai adatok bizonyítják, hogy tanulónk gyengén szerepelnek matematikából (is) a nemzetközi PISA-felméréseken, de az ötödikesek és kilencedikesek országos teszteléseinek eredményei is sok kívánnivalót hagynak maguk után. Ön miben látja a problémát, és hogyan lehetne javítani az eredményességen?**

■ Enneka problémának rengeteg összetevője van. Néhányat kiemelve, úgy látom, hogy nagyon sok függ a diákok szövegértő képességétől. Én, ha új osztályt kaptam, az első órán nem a tananyaggal foglalkoztam, hanem minden diákkal egy-két percig ismeretlen szöveget olvastattam. Aki szótag- vagy szóismételve „olvasott”, jeleztem, hogy pótolja a hiányosságát. Az ilyen gyerek nem a tartalomra figyel, hanem arra, hogy jól olvasson, s így olvasással nehezen tanul.

Az is baj, hogy kevés, a mindennapi élet problémáihoz hasonló feladattal találkoznak a diákok. További nagy probléma, hogy az igazi kreativitást igénylő geometriai feladatok megoldásával keveset foglalkozik a tanárok többsége. Az is baj, hogy nagyon lecsökkent a matematikaórák száma, nem is beszélve arról, hogy matematikagyakorlat szinte már nincs is – ha van, akkor az délután. Pedig a gyakorlat teszi a mestert – még a matematikában is.

■ **A matematika sem a múltban, de ma sem tartozik a legtöbb diák kedvenc tantárgyai közé. Nehéz, nem értem, nem tudom, mire lesz jó a differenciál- és integrálszámítás, a komplex számok, stb., ezért nem szeretem és nem is tanulom – szokták megfogalmazni. Ön szerint lehet úgy tanítani a matematikát, hogy a diákok szeressék? Ha igen, akkor miért nem így tanít minden matematikatanár?**

■ A matematikát nem elég ad hoc tanulni, a rendszerességen alapszik a tudás. A középiskolai matematika-tananyag nagy része pontosan a differenciál- és integrálszámítás alapjai megértésének és gyakorlati alkalmazásának rakja le az alapjait. Érettségi előtt jutunk el – és ez már a XX. század húszas éveiben is így volt, gimnáziumi tankönyvek bizonyítják – a gyakorlatból vett problémák matematizálására, megoldására. (Például adott térfogatú, minimális felületű testek méreteinek meghatározása.) Itt rengeteg, korábban tanult ismeret együttes alkalmazására van szükség. Ha nem kellő mélységű vagy hézagos a tudásuk, akkor jön, hogy nem értem, nem tudom. Persze arra figyelni kell, hogy a hosszú évek során a matematikaórák jó, stresszmentes hangulatban teljenek. A diák érezze, hogy a tanár minden tevékenysége, tette érte történik, nem ellene.

■ **Nagyon sok matematikatanár fogalmazta meg, hogy a tantárgya a logika fejlesztését (is) szolgálja. Mások meg úgy gondolják, hogy más tantárgyak révén is lehet fejleszteni a logikus gondolkodást, hiszen a matematika elsősorban (csak) a matematikai gondolkodást fejleszti. Ön mit gondol erről?**

■ A matematika nemcsak a matematikai gondolkodást, hanem a logikus gondolkodást és a lényeglátást is fejleszti. Egykori, egyetemen idegen nyelveket hallgató diákjaim állítják, előnyükre vált, hogy matematikaosztályban érettségiztek. A mindennapi életben minden embernek van valamilyen mértékű matematikai jártassága, s ezek az ismeretek meghatározzák a problémák megoldásához való hozzáállásukat.

■ **A gazdaságilag sikeres országokban a tanítás helyett a tanulást helyezik középpontba. Az iskola tanítási intézmény helyett tanulási intézménnyé válik, ahol a diákok egyéni haladási tervek alapján haladnak, és a pedagógusok a diákok önálló tanulását segítik, tehát „nem tanítanak”. Mennyiben tud Ön azonosulni ezzel a felfogással?**

■ Ez jelenleg nehezen lenne megvalósítható. Ehhez a társadalom szemléletváltására lenne szükség. Öntudatos, önmaga irányában maximalista diákokkal ilyen módon szárnyalni lehet, lehetne. Pályám során sok-sok ilyen diákom volt. A mai diákok egy

válni, hogy aztán ezekre alapozva, a diák ezeket kreatívan alkalmazhassa a felmerülő feladatok, problémák megoldása során. Nekünk pedig mindig többet kell tanítanunk, hogy a magyar iskolák végzettjei szélesebb tudással, jobb alapokkal kezdjék egyetemi éveiket. A közoktatás igazi célja a matematikán és a többi tantárgyon keresztül az ifjú lélek formálása. Ebben a matematikának mint alaptudománynak óriási szerepe van. A tanár ne csak a tantárgya mestere, hanem a diák mestere is legyen. Az egyetemek pedig tudományos felépítésben, egységként oktatják az egyes részterületeket.

■ **Egyik interjújában úgy fogalmazott, hogy ma már nem lehet tanítani a régi módszerekkel. Mit ért a régi módszerek alatt és hogyan kell tanítani a matematikát ma?**

■ Régi módszernek tekintem azt, amikor csak ismeretátadás és számonkérés történik. Közismert a felfedeztetés, csak a tanár döntötte el, hogy

része nem arra törekszik, hogy minél többet tudjon, hanem hogy minimális erőfeszítéssel teljesítse a legalsó követelményszintet. Szerencsémre, én inkább az ellenkezőjét tapasztaltam.

■ **Önt a szigorúságáról (is) ismerték a komáromi gimnáziumban. A diákok az elvárásokhoz idővel alkalmazkodnak, de nem tűrik el az igazságtalanságot, a kivételezéseket, a lenézést... Önnek mi a tapasztalata ezen a téren?**

■ A gimnázium elsős diákjai meglepődve szokták hallgatni elvárásaimat, a négy évre felvázolt terveimet, követelményeimet, a megszabott, kijelölt korlátokat. Általában egy évig tartott, amíg valamennyien rájöttek, hogy mindezek az ő érdeküket szolgálták. Ez nem beletörődés, hanem elfogadás. Mindezek és a szigor helyénvalóságát az érettségi találkozáskor meg saját kamasz gyerekeik vadhajtásainak nyesegetésekor szokták nagyra értékelni. Elmondásaik szerint nálam nem volt jellemző az igazságtalanság, kivételezés. A matematikában ez nem is lehetséges, mert nem pontozhatom le a jó teljesítményt, és nem értékelhetem a hibás gondolatmenetet vagy eredményt. Ilyen szempontból a matematika egy igazságos tantárgy.

■ **Régebben azt is megfogalmazta, hogy a rendszerváltás előtt a diákság jobban felnézett a tanárra. Úgy érzi, hogy ma kevésbé becsülik meg a pedagógusokat? Esetleg a pedagógustársadalom is tehet arról, hogy nincs megfelelő tekintélye a diákok, szülők előtt?**

■ Egyes társadalmi rétegekben, családokban megszűnt vagy ki sem alakult a pedagógus tisztelete, a tanár tudásának elismerése. Régebben általános volt, hogy a szülő nevelési problémák esetén ráerősített a pedagógus (dorgáló) véleményére. Ma sok szülő a tanár feje fölött összekacsint gyermekével és cinkosává válik, ahelyett, hogy adna a pedagógus véleményére. Ez sajnos eléggé elterjedt jelenség, rossz értelmű pedocentrizmus, gyermekközpontúság. Személyesen ilyenmivel alig találkoztam. Osztályfőnöki és nevelői munkámat mindig a szülők elismerése és megbecsülése övezte.

Tekintélyt kikövetelni, megrendelni nem lehet, az a tanár mindennapi munkájával alakul ki, nemcsak az iskolában, hanem közéleti viselkedése,

megnyilvánulása, megjelenése alapján. Sok pedagógus nincs jelen lakóhelye közéletében. Érdekes lenne egy felmérést készíteni arról, hogy manapság egy iskolában hány diák tartja példaképének a tanárát, tanárait.

■ **Önt elkötelezett magyar embernek tartják, aki a magyarságtudatot igyekezett diákjaiba is beoltani. A történelem szakos tanároktól gyakran halljuk, hogy nem tudnak foglalkozni a magyar történelemmel, mert nincs ilyen jellegű tankönyv és időkeret sincs rá. Ön mit gondol erről?**

■ Tanára válogatja. Van, aki úgy irányítja a tananyagot, hogy beleférjen. Pontosan a történelem az a tantárgy, amely keretében sok olyan verseny van, amit Magyarországon/ról szerveznek, melyen részt vesznek külföldi diákok is, jelentős sikerrel. Ha tankönyv nincs is, de segédiródlomként rengeteg dolog, kiadvány hozzáférhető. Az 1973–74-es tanévben kényszerűségből történelmet is tanítottam. Első dolgom volt megvenni a magyarországi hetedik tankönyvet és használni a XIX. század tanításánál. Az utóbbi húsz évben a hazai magyar középiskolákban vagy nem volt, vagy ha volt is, használhatatlan volt a hivatalos matematika tankönyv. 2001-ben egy kőszegi tehetséggondozó táborban ismertem meg az utóbbi évek egyik legjobb kiadványát, a Sokszínű matematika tankönyvcsaládot. Azóta segédiródlomként használtuk Felvidék-szerte.

■ **A komáromi gimnáziumban évekig pályaválasztási tanácsadóként is tevékenykedett. Milyen irányba terelgette az érettségiző fiatalokat? A természettudományok felé? Műszaki esetleg pedagógiai pályára?**

■ Ha határozott érdeklődése volt a diáknak, akkor az addig mutatott tanulmányi eredménye alapján a nehezebb (minőségibb) vagy könnyebbnek ismert egyetemet, főiskolát javasoltam. Ha nem volt biztos a jövőt illetően, akkor az iskolánkban működő pszichológussal történt beszélgetés, felmérés alapján neki ajánlottak igényeit vázoltam föl, könnyítettem meg neki a döntést. Emlékezetes számomra, hogy egy tehetséges diáknak a vékonypénzű matektanárság helyett ajánlottam az igényes pénzügyi matematikát – azóta országosan ismert pénzügyi szakember.

■ **A felsőfokú intézmény ajánlásakor mit tartott döntő fontosságúnak: az egyetem tanítási nyelvét, presztízsét (arculatát), esetleg a szülőháztól való távolságot?**

■ A kiemelkedő képességű diáknak nívós egyetemet, a nyelvi nehézséggel küzdőnek az anyanyelven oktatót, de semmiképpen sem olyan szakot, amelynek eddigi végzettjeivel Dunát lehet rekeszteni, mert nem tudnak elhelyezkedni. A matematikát tudóknak az informatikát, a közgazdaságtant és a műszaki pályákat ajánlottam. Volt olyan osztályom, amelynek a negyede matematika tanár lett.

■ **2004-ben indult a komáromi Selye János Egyetem, ahol később Ön is óraadóként tanított. Tanulóinak figyelmébe ajánlotta ezt az intézményt is? Miért?**

■ Igen, és sok kitűnő diákom, diákunk járt vagy jár a Tanárképző és a Közgazdasági Karra. Református teológiát is végzett néhány diákunk. Volt, aki kifejezetten az egyetem tanítási nyelve miatt, volt, aki anyagi helyzete miatt választotta a Selye János Egyetemet. Az egyetem vezetése a kezdetek óta jó lehetőséget biztosít a peregrinációra, jó kapcsolatokat ápol a hazai egyetemeken kívül magyarországi egyetemekkel, ahonnan vendégtanárok emelik az oktatás színvonalát.

■ **Nem gondolt arra, hogy több évtizedes pedagógiai tevékenység után tapasztalatait írásba foglalja, esetleg megfogalmazza elképzeléseit a felvidéki magyar iskolák jövőképeivel kapcsolatban?**

■ Nem terveztem. Gondolataimat, tapasztalataimat megosztottam élőszóban az egyetemen óraadóként a végzős matematikatanár-jelöltekkel 2017 júniusáig. Pozitív visszajelzéseik örömmel töltötték el. Negyvenhat évnyi tanári pályám szépségeivel megteltem mentem nyugdíjba, ám ha van rá igény, tarisznyám tartalmát szívesen megosztom az érdeklődőkkel. -Jelenlegi és jövőbeni pályatársaimnak Benedek Elek magamra is érvényes sorait ajánlom:

Jézus tanítványa voltam,
Gyemekekhez lehajoltam,
A szívemhez felemeltem,
Szeretetre így neveltem.

■ **Köszönöm a beszélgetést.**